

Ks. dr hab. Robert Kantor
Kierownik Katedry Teologii Praktycznej i Prawa Kanonicznego
Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
33-100 Tarnów, ul. Mościckiego 5

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Arkadiusz Marcin Saternus „Ochrona i obrona praw wiernego w kanonicznym prawie karnym”, Lublin 2019, ss. 258.

Zgodnie z decyzją Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, która 04 czerwca 2019 r. powołała mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim ks. mgr lic. Arkadiusza Saternusa oraz w odpowiedzi na pismo Dziekana dr hab. Andrzeja Herbeta, prof. KUL z dnia 05 czerwca 2019 r., niniejszym przedkładam swoją pozytywną opinię.

Recenzja zawiera następujący układ:

1. Wstęp
2. Omówienie rozprawy
3. Ocena rozprawy
4. Wnioski końcowe

1. Wstęp.

Jan Paweł II w Orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 1981 roku podkreślił, iż wolność z natury swej domaga się tego, by była oparta na prawdzie, powiązaniu z normami moralnymi, aby uwzględniała

prawa innych oraz dobro wspólne. „Wolność – mówi polski papież – nie może nigdy tolerować obrazy praw innych ludzi... naprawdę wolny jest człowiek, który kształtuje swe zachowanie zgodnie z wymogami obiektywnego dobra”. (L'Osservatore Romano, 2 (1981), nr 5, s. 5). Z kolei Ryszard Sztuchmiller zauważa, że tam, gdzie lekceważy się godność człowieka, jego prawa, tam też rodzi się bunt skierowany przeciwko sprawcom bezprawia. Stąd też zadaniem każdego wiernego jest troska o poszanowanie praw innych wiernych. „Każdy członek Kościoła, a zwłaszcza pełniący w nim jakiś urząd, ma obowiązek przyczyniania się do poszerzenia i utrwalenia sprawiedliwości w Kościele (kan. 222 § 2 KPK)... Wierni mają prawo oczekiwać od Kościoła sprawiedliwego traktowania, wysłuchiwanie ich próśb, zaspokajania ich uprawnionych potrzeb, także w zakresie sądowego rozstrzygnięcia sporów (kan. 221 § 1-2 KPK)”. (R. Sztuchmiller, *Ochrona praw człowieka w normach kanonicznego procesu spornego*, Olsztyn 2003, s. 31).

Godność osoby ludzkiej domaga się respektowania podstawowych praw, a mając na uwadze grunt kanoniczny, praw wiernego. Dlatego mając powyższe na uwadze z zaciekawieniem należało potraktować temat dysertacji autorstwa ks. mgr lic. Arkadiusza Marcina Saternusa pt. „Ochrona i obrona praw wiernego w kanonicznym prawie karnym”.

2. Omówienie rozprawy.

Na rozprawę składają się następujące elementy: *Karta tytułowa* (s. 1), *Spis treści* orientujący w rozdziale materiału (s. 3-5), *Wykaz skrótów* (s. 6-7). Kolejnym elementem rozprawy jest metodologiczny *Wstęp* (s. 8-22) i *Korpus pracy* (23-205), na który składają się cztery rozdziały: I. Sposoby zabezpieczenia praw w systemie sprawiedliwości Kościoła, (s. 23-81). II. Normy wspólne prawa karnego i administracyjnego dotyczące środków odwoławczych od wyroków i decyzji, (s. 82-127). III. Środki odwoławcze od rozstrzygnięć w procesie karnosądowym, (s. 128-164). IV. Zabezpieczenie praw

wiernego w środkach odwoławczych w kanonicznym procesie karnoadministracyjnym, (s. 165-205). Wszystkie rozdziały pracy zostały podzielone na podpunkty, co bardzo dobrze ułatwia czytelnikowi dobre uchwycenie problematyki rozprawy w jej szczegółach. Całość dysertacji zamknięta jest *Zakończeniem* (s. 206-233) oraz *Bibliografią* (234-258).

We wstępie do recenzowanej refleksji naukowej Doktorant zaprezentował cel pracy: „Cel niniejszej dysertacji stanowi próba uwrażliwienia i pogłębienia spojrzenia na realizację środków i sposobów ochrony i obrony uprawnień wiernego w kanonicznym prawie karnym, zarówno w procedurze karnoadministracyjnej, jak i w karnym procesie sądowym”. (s. 21)

Korpus rozprawy ks. Saternus rozpoczyna od przedstawienia podstawowych elementów procesu karnego, które służą obronie i ochronie praw wiernego. Temat ten ujęty jest w trzech blokach: najpierw Autor podejmuje zagadnienie sądowej ochrony praw człowieka we wspólnocie Kościoła, następnie omawia procedurę karnoadministracyjną, która jest gwarancją zabezpieczenia praw wiernego. Na zakończenie prezentuje gwarancje praw oskarżonego w normach własnych procesu karnosądowego.

Rozdział drugi jest poświęcony stosowaniu środków duszpasterskich i pojednawczych oraz problematyce obecności adwokata w postępowaniu sądowym oraz karnoadministracyjnym. Autor uzasadnia tezę, że poprzez środki polubowne ustawodawca zmierza do umożliwienia stronom pojednania, zachęcając je do negocjacji, mediacji, zmierzając do zawarcia ugody czy poddania sprawy sądowi arbitrażowemu. Autor dysertacji w rozdziale tym ukazuje w szerszym zakresie na problematykę mediacyjną w sprawach karnych.

Trzeci rozdział rozprawy wskazuje na możliwość wniesienia środków odwoławczych. W procesie karnosądowym są to środki zwyczajne (apelacja) i nadzwyczajne (*restitutio in integrum*). W rozdziale tym jest także mowa o skardze o naprawienie szkód. Stanowi ona interwencje osoby trzeciej, która w

skardze spornej może żądać naprawienia szkody zarówno od sprawcy przestępstwa, jak i od osoby aktualnie posiadającej utraconą rzecz.

Wreszcie czwarty rozdział rozprawy wskazuje na środki prawne, jakie wierny może zastosować przeciw aktom wydanym przez organy administracji w procedurze karnoadministracyjnej. Zaliczyć trzeba do nich przede wszystkim rekurs hierarchiczny. W rozdziale tym zostały przedstawione motywy, przedmiot i podmioty mające możliwość przedłożenia środków odwoławczych, zarówno rekursu hierarchicznego, jak i rekursu do drugiej sekcji Trybunału Sygnatury apostolskiej. Czwarty rozdział kończy określenie rekursu o naprawienie szkody. Autor pracy podkreśla, że obowiązek naprawienia szkody ma charakter bezwzględny i musi zostać spełniony bezwarunkowo. Sposób naprawienia szkody powinien być adekwatny do sposobu jej wyrządzenia oraz jej natury.

W zakończeniu dysertacji zostały przedstawione wyniki dokonanych analiz. Doktorant podkreślił, iż opracowanie ukazuje w szerokim kontekście kwestię ochrony i obrony praw wiernego w kanonicznym prawie karnym, podejmując problematykę zarówno procesu karnosądowego, jak i procedury karnoadministracyjnej. Doktorant przyznaje, że „rozprawa nie stanowi kompleksowego omówienia poruszanych zagadnień (...) stanowi jednak próbę ukazania najistotniejszych treści i najbardziej wrażliwych aspektów, płaszczyzn, czy instytucji, które dotyczą uprawnień wiernego w kanonicznym prawie karnym”. (s. 233)

3. Ocena rozprawy.

Ogólnie należy podkreślić, że recenzowana rozprawa odpowiada zarówno pod względem formalnym (metodologicznym) jak i merytorycznym wymaganiom stawianym tego typu pracom doktorskim.

Samo sformułowanie tematu wydaje się prawidłowe: „Ochrona i obrona praw wiernego w kanonicznym prawie karnym”. Jednak według

mnie, temat ten wymaga wyjaśnień, przede wszystkim należy oczekiwać definicji pojęć „ochrona” i „obrona” oraz doprecyzowanie czy w dysertacji chodzi o wszystkich wiernych (tak jak to zostało sformułowane w tytule) czy o wiernych świeckich, którym w całej dysertacji Autor poświęca zdecydowanie więcej uwagi.

Doktorant uwzględnił w pracy opracowania pochodzące zasadniczo od polskich autorów. Wprawdzie cytuje niektórych włoskich kanonistów, ale jest ich kilku. Autor cytuje także hiszpańskiego kanonistę: Carmelo De Diego-Lora, ale są to tłumaczenia na język polski Komentarza pod red. ks. Piotra Majera. Interesującą pozycją w prezentowanym temacie jest pozycja wspomnianego profesora Uniwersytetu Navarry w Pampelunie Carmelo de Diego-Lora pt. „Estudios de derecho procesal canónico”, Pampluna 1990, która nie została uwzględniona w dysertacji.

Autor posłużył się metodą dogmatyczno-prawną, porównawczą i historyczną. Niewątpliwie ukazanie aktualnych norm, bez uwzględnienia norm wcześniejszych, byłoby niepełne.

Z metodologicznego punktu widzenia rozprawa jest przejrzysta. Podział na wstęp, rozdziały posiadające merytoryczne wprowadzenie i dyspozycje, które Autor konsekwentnie rozwija oraz zakończenie, tworzy jasny plan podjętej refleksji i komplementarnie obejmuje całość zagadnienia. Ponadto wyważone podsumowania na końcu każdego rozdziału dopełniają jakościowo naukowe opracowanie ks. mgr lic. Arkadiusza Saternusa. Niewielkim mankamentem pracy, w mojej ocenie, jest brak krótkiego podprowadzenia do następnego rozdziału, co świadczyłoby o pewnej ciągłości i ewolucji pracy. Należy zwrócić także uwagę na brak proporcji w poszczególnych częściach pracy: Wstęp – 14 stron; I – 58 stron; II – 45 strony; III – 36 stron; IV – 40 strony; Zakończenie – 27 stron. Wydaje się, że zarówno wstęp, jak i zakończenie są zbyt obszerne, przez co czytelnik zatrac

istotę zagadnienia. We wstępie, moim zdaniem nie ma potrzeby, aby szczegółowo odnosić się do kwestii np. odrębności w zakresie wniesienia apelacji w stosunku do polskiego prawa karnego (por. s. 17). Czytając rozprawę nie wiemy jaki jest stosunek Autora w sprawie przesłuchania w dochodzeniu wstępnym oskarżonego. Autor przytacza dwa stanowiska, ale sam nie opowiada się za żadnym z nich (por. s. 50-51). Doktorant mówiąc o ugodzie i sądzie arbitrażowym (s. 87-91) nie wspomniał nic na temat praktyki w tym względzie. Podobnie ma się sprawa z zagadnieniem mediacji (s. 91-98), gdzie Autor dysertacji prezentuje tylko „suchą” teorię. Być może warto byłoby podjąć ten temat przeprowadzając kwerendę z uwzględnieniem tego, jak ta sprawa wygląda w praktyce.

Język recenzowanej rozprawy doktorskiej jest zasadniczo poprawny, choć jest kilka literówek, np.:

s. 13 jest „precyzyjne” a powinno być „precyzyjnie”

s. 14 jest „postępowania” a powinno być „postępownania”

s. 52 jest „dotyczą” a powinno być „dotyczących”, etc.

Cennym dorobkiem pracy naukowej Doktoranta jest udokumentowanie swych wywodów materiałem źródłowym. Należy zauważyć, że dobre odczytanie źródeł i ich właściwa interpretacja nie jest zadaniem łatwym. Wśród źródeł zabrakło mi *motu proprio* papieża Franciszka *Vos estis lux mundi*.

Układ bibliografii jest przejrzysty. Ks. mgr lic. Arkadiusz Saternus podzielił Bibliografię na *Źródła* i *Literaturę*. Można się zastanawiać, czy nie lepszym rozwiązaniem byłoby dokonać podziału literatury na: podstawową i pomocniczą? Jak na tak obszerny temat, wydaje się, że bibliografia nie jest imponująca. Zasadniczo, jak już wcześniej wspomniałem, jest to bibliografia polskojęzyczna.

W kwestii dotyczącej przypisów, to trzeba przyznać, że Autor recenzowanej pracy wykazał się poprawnością w ich tworzeniu, zarówno od strony bogactwa cytowanego materiału jak i zapisu redakcyjnego.

Lektura rozprawy doktorskiej pozwala stwierdzić, że Autor jest znawcą przedmiotu. Wywody Doktoranta są przemyślane i wyważone, poszczególne wypowiedzi są uzasadnione i logiczne.

4. Wnioski końcowe

Autor rozprawy w zakończeniu dysertacji stwierdza, że „wymierzanie kary w ramach systemu sprawiedliwości w Kościele powinno być połączone z troską o ochronę godności człowieka i zabezpieczenie jego podstawowych praw, z uwzględnieniem duszpasterskiego charakteru kary, mającego na celu wzmacnianie jedności wspólnoty Kościoła” (s. 206). Nie ulega wątpliwości, że zasadniczym celem prowadzenia wiernych do zbawienia nie jest stosowanie sankcji karnych, ale „karanie stanowi środek dalszy, służący najwyższemu celowi i zarazem prawu w Kościele, a mianowicie zbawieniu dusz” (tamże).

Niewątpliwie prawa wiernego w Kodeksie Jana Pawła II są dobrze chronione, co zresztą wykazał Doktorant, jednak jest jeszcze długa droga do tego, aby świadomość tych praw była coraz większa wśród wszystkich wiernych. Ks. Saternus wykazał, że następstwem podstawowych praw każdego wiernego jest prawo do sprawiedliwości oraz do ochrony swych uprawnień przed sądem.

Lekturę rozprawy doktorskiej należy zatem uznać za pozytywny wkład w doktrynę prawa kanonicznego. Biorąc pod uwagę posiadaną przez Doktoranta umiejętność prowadzenia analiz, dokonywania syntez, stosowania krytycznej interpretacji źródeł, jak również specjalistyczny język, uznaję, iż

to wskazuje na kwalifikacje do uzyskania przez niego stopnia naukowego doktora.

Dlatego też stawiam wniosek do Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie o dopuszczenie ks. mgr lic. Arkadiusza Marcina Saternusa do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, reading "ks. Robert Keibr". The signature is written in a cursive, flowing style.

Tranów, 26 sierpnia 2019 roku